

Аялдар жана жаш балдар биринчи орунда, бирок аларды реабилитациялоо маселеси азырынча карала элек.

Подпишитесь на наш канал в [Telegram!](#)

На русском English

Авторлор: Эркина Асанбаева жана Салабат Эркетаева

Кыргызстандын жараны **Рамаз Сариев** 6 жылдан бери кыздарынын Жакынкы Чыгыштагы согуштук аракеттер жүрүп жаткан аймактан кайтып келишин күтүп жүрөт. Кыздары 16 жана 17 жаш курагында Египетке окууга кетишкен. Ал эми бир айдан кийин Сирияга барып калышкан.

- Азыр кыздарым 22 жана 23 жашка толуп, эки баласы бар. Алар Египетке окууга кетишкен. Сирияга кандайча барып калганын биз билбейбиз. Аялым кыздарымды алып келем деп кетип, ал дагы Сирияга барып калды.

Кайсы жерде жүргөнүн билген соң, байланышууга мүмкүндүк алдым. Биз видеобайланыш менен кабарлашып жатканбыз. Кийин согуштук лагерге түшүп калышты. Сирияга барганда, паспортторун алып коюшуптур. Өлкөбүздүн бийлиги мындай абалга кабылган жарандары үчүн жаңы документтерди жасап, аларды согуштан кайтарып берсе, бизге чоң жардам кылат эле.

Учурда өкмөттө кыргызстандыктардын Сирия жана Ирактын лагерлеринен кайтып келүүлөрүн камсыздоо багытында маселени карап чыга турган комиссия түзүлгөн. Өлкөнүн вице-премьер-министри **Алтынай Өмүрбекованын** айтымына караганда, комиссиянын курамына мамлекеттик органдардын өкүлдөрү кирип, ошол эле учурда чиновниктер эл аралык уюмдар тарабынан кеңеш берүү багытында колдоо көрсөтүлөт деген ишенимде.

«Бул маселе вице-премьер-министр Жеңиш Разаковдун жетекчилиги астында өкмөттүн күн тартибинде каралып жатат. Сирия жана Ирактын лагерлеринде кимдер бар экендиги, алардын саны тууралуу так жана туура маалымат бар. Тууган-туушкандары менен байланыштар түзүлүүдө. Азырынча бул Жакынкы Чыгыш өлкөлөрүндө жүргөн аялдар жана балдарга гана тийиштүү», - деп билдирди Өмүрбекова CABAR.asia порталына

Алтынай Омурбекова. Photo: gov.kg

берген маегинде.

Ошентсе да, өкмөт Сирия менен Ирактын лагерлеринде жүргөн кыргызстандыктардын так санын азырынча айта элек. Улуттук коопсуздук комитетинин үстүбүздөгү жылдын апрель айына карата берген маалыматына ылайык, Жакынкы Чыгышка 850 кишиге жакын жаран кеткен. Такталбаган маалыматтар боюнча, Сирия менен Ирактын лагерлеринде 30га жакын кыргызстандык аял жана үч эсе көп бала бар. Мамлекеттик органдар аталган мамлекеттердеги кыргызстандык жарандар тууралуу башка маалыматтарды берген жери жок.

Кошумча мамлекеттер - Казакстан менен Тажикстан - өз жарандарын мекенине кайтарып алуу маселесин чечүүгө активдүү киришти. Ал эми бул процесске карата даярдыктарды болжол менен төрт жыл мурда башташкан. Тилекке каршы, Кыргызстан мындай ийгиликтери менен мактана албайт.

Токон Мамытов. Фото: С. Досалиев

Акыйкатчы **Токон Мамытовдун** айтуусуна караганда, Кыргызстан жеке жарандарын кайтарып алуу багытында тийиштүү чараларды былтыркы жылдан бери көрө баштады: «Тилекке каршы, бизге келип түшкөн маалыматтар боюнча, аялдардын көпчүлүгү көтөрүлүшчүлөр армиясынын лагерлеринде, дагы бир бөлүгү болсо - батыш коалициясы менен күрт топторунун лагерлеринде. Мындай жагдай мамлекеттин ишин абдан эле оорлоштурууда. Аялдар менен балдар Сириянын өкмөттүк күчтөрүнүн көзөмөлүндөгү качкындар лагерлеринде болгондо, аларды алып чыгуу кыйла жеңилерээк болмок».

Алгач балдар

Кыргызстандыктардын согуштук аракеттер жүрүп жаткан аймактардан кайтып келүүсү жөнүндө кеп болгондо, чиновниктер да, эксперттер да биринчи кезекте аялдар менен жаш балдарды ойлошот. Борбордук Азиянын башка мамлекеттери деле ушундай эле саясатка таянышат.

Май айынын баштарында Казакстан 231 жаранын Сириядан бошотуп алды. Алардын ичинен 156сын мектепке чейинки курактагы жаш балдар түздү. Аталган аракет «Жусан» операциясынын бир бөлүгү болуп саналат. Операциянын алкагында январь айында 30 бала, 11 аял жана 6 эркек киши болуп, жалпы жонунан 47 жаран мекенине кайтып келишкен.

Нурбек Бекмурзаев. Фото с личной страницы в Facebook

CABAR.asia порталынын көз карандысыз изилдөөчүсү жана аналитиги **Нурбек Бекмурзаев** белгилегендей, Казакстан Сирия менен Ирактын согуштук аракеттер жүрүп жаткан жерлеринен кайтып келген жарандарын кайра интеграциялоо жаатында эң өнүккөн мамлекет болуп эсептелет. Казакстан - «кайтып келгендер» үчүн бир нече реабилитациялык борборду уюштуруп берген Борбордук Азиядагы жалгыз мамлекет. «Мындай борборлордун уюштурулушу Казакстандын бийлигине бир эле балдарды эмес, чоң кишилерди да кайтарып алуу мүмкүнчүлүгүн түзүүдө. Дагы бир белгилей кетчү нерсе, аталган борборлор түзүлгөн учурда дагы, Казакстандын бийлиги буга өтө сактык менен мамиле кылып, азырынча жашы жеткен аз гана сандагы жаранынын мекенине кайтып келүүсүн камсыздады. Менин оюмча, ишке ашуусу өтө кыйын болгон массалык кайтарып алуудан мурда, бул системаны апробациялап көрүүнү туура тапса керек», - дейт Бекмурзаев.

Апрель айынын аягында Тажикстан 84 баланы Ирактын түрмөлөрүнөн бошотуп алган. Ал эми чоң кишилерге карата мамлекет кайтып келип, кылган иштери үчүн өкүнө турган жарандары үчүн мунапыс багытын тандап алды.

«Башкача айтканда, түрмө жана жазадан кутулуп, мекенине кайтып келүүсү боюнча дискурс бар эле. Бирок, Тажикстандын бийлиги чоңдор үчүн реабилитациялык борборлор тууралуу ойлонгон жок. Чоң кишилерге кандай чара көрүлүп, алардын кийинки тагдыры белгисиз болгондуктан, массалык түрдө кайтарбай турууну туура көрдү. Ал эми балдар менен оңоюраак болот. Аларды туугандарына беришет же болбосо балдар үйүнө тапшырышат. Бардыгы туура жана жөнөкөй», - деп белгилейт

аналитик.

Ал эми Кыргызстан өз жарандарын Ирак менен Сириядан кайтарып алуу маселеси боюнча, катуу дисциплиналык жолду тандап алды, дейт Бекмурзаев. Өлкөнүн репатрианттар менен иштөө тажрыйбасы бар. Бирок, бул кайтарып келүү боюнча толук кандуу операция эмес, согуш аракеттери жүрүп жаткан жерлерден мекенине кайтып келген жарандарды «колго түшүрүү» иш-аракети болуп саналат.

2015-жылы милиция кызматкерлери тарабынан Кыргызстанга кайтып келген 44 жаран кармалган. Алардын сегизин согуштук даярдыктарга, теракттарды уюштурууга же болбосо исламдык экстремисттик идеяларды жайылтууга катышкандыгы үчүн соттошкон. Бекмурзаевдин айтуусу боюнча, мамлекеттик бийлик Сирия жана Иракка барган жарандарды куугунтуктоо саясатын жүргүзүүдө.

Өз мекенинде түрмө

Кыргызстандын жараны **Гүлмира Нурдаеванын** тууганы Сирияга 2014-жылы кетип, бүгүнкү күнгө чейин ал жөнүндө эч кандай маалымат жок эле. Үй-бүлөсү Сириянын түндүк-чыгышында жайгашкан качкындар үчүн «Аль-Хол» деп аталган лагерге түшүп калган соң гана аны менен байланыша алган.

«Ал кылгандары үчүн абдан өкүнөт жана жардам сурап жатат. Лагердеги жашоосу өтө эле оор. Биз жакындарыбыздын мекенибизге кайтарышында жардам берүүсү үчүн бардык тийиштүү жерлерге кайрылып жатабыз. Ооба, алар чындыгында эле туура эмес ишке барышты, кылгандары үчүн өкүнүп, мыйзам чегинде жооп берүүгө даяр. Бирок, башка жерде эмес, өз мекенинде», - дейт Нурдаева.

Ирина Карамушкина. Photo: kloop.kg

Чоң кишилердин, эркектердин да, аялдардын да кайтып келүүсүнө Кыргызстандагы мамиле бир жактуу эмес. Парламенттин эл өкүлү жана Эл аралык иштер, коргоо жана коопсуздук комитетинин мүчөсү **Ирина Карамушкина** мындай жарандарды согуштук аракеттер жүрүп жаткан жерлерден мекенине кайтарып келүүнүн кажети жок деп эсептейт. Анын айтымында, аталган жарандардын ичинде атайын согуштук

даярдыктан өткөн, чындап коркунуч жарата турган кишилер болушу мүмкүн. «Жарандардын кайтып келүүсү боюнча төмөнкүлөрдү айткым келет: бизде терроризм жана экстремизм боюнча соттолгондор үчүн атайын түрмө салынган. Бул болсо ири өлчөмдөгү финансылык чыгымдар. Реабилитациялык борборлорду, же болбосо адистештирилген башка мекемелерди куруу үчүн бюджетте каражат жок, бул чындык», – дейт Карамушкина.

Бекмурзаев белгилегендей, азыр мекенине кайтып келген кыргызстандыктарды өзгөчө катуу режимдеги колония күтүп турат. Ал тургай реабилитациялоо системасы болгон учурда дагы, мындай борборлордун көздөлгөн натыйжага алып бара тургандыгы анык эмес:

«Согуш жүрүп жаткан жерлерден кайтып келген жарандар менен иш алып барууда жакшы натыйжага, ошондой эле терс жыйынтыктарга жол ача турган ыкмалар боюнча жооп берүү үчүн дүйнөлүк практиканын деңгээли жетишсиз. Көп нерсе жергиликтүү контекстке да байланыштуу болот».

Анын айтуусуна караганда, бул маселе боюнча жарандык коомдо деле эч кандай активдүүлүк байкала элек. Учурда Жакынкы Чыгышка кеткен жарандардын жакындары гана президенттен жардам сурап кайрылууда. Кыргыз Республикасынын президенти аларга көмөк көрсөтүү чечимин кабыл алган күндө деле, кээ бир чиновниктер менен калктын бир бөлүгү мындай пикирге каршы чыгып, процессти ар кандай жолдор менен токтотууга аракет кыла баштайт, дейт Бекмурзаев.

Сүрөт булагы: Reuters

Бул макала IWPRдын «Борбордук Азиядагы туруктуулукка ачык баарлашуу аркылуу» долбоорунун алкагында жарыкка чыкты.

Если вы нашли ошибку, пожалуйста, выделите фрагмент текста и нажмите *Ctrl+Enter*.